

ŽALOSTINKA

gospod Jurju Kobe-tu.

Piangor ben mertí ogn'or, s'ora non piangi!
La Ger. lib. et. III. st. 8.

U tamno oblačilo zavijeni
Na grobu tihem jokamo solzé,
V žalosti grenkem strupu utopljeni
Za Tabo mi stegujemo roké.
Za Tabo — oh prezgodaj nam zgubljeni!
Britko zdihuje ranjeno sercé:
Naj zagrinjalo večno se odgerne!
Nazaj Te kličemo iz zemlje černe!

Nazaj, kjer nam življenja solnce sije,
Ljubezen druží kjer use zvestó,
Kjer sapa mirna milost Božjo dije,
Kjer zlegajo zdravice se glasno.
Nebrojno serc prijateljskih Ti bije,
V živjenja stopí radostno koló!
Srebrnih strun se zlegajo glasovi,
Milejši svitajo uže nam dnovi!

Tako Te kličemo prijatli zbrani,
Tak zvesta kličé Te Slovenija —
Povsod so Tvoga uma plodi znani,
Povsod je bistri duh Tvoj bil doma.
U serca vernih uki zasejani,
So priča truda neumornega —
Kako zdihuje zapuščena čeda,
Nepremakljivo v grob za Tabo gleda.

I glej! nehá odperajo se dvori,
Svitloba čarobna iz njih lije —
Ko v stvarstva prvem dnevu zori
Demantno oblačilo Bog pripne,
Da se pokaže na siónski gori,
I razsvetli stvarjenje čudno vse:
Tako, al v krilu krásnejem svitlosti,
Prikaže duh njegov se poln milosti:

„Nikar jokati, neha naj plakanje!
Kervavih sita zemlja je solzá!
Nikar topiti serc v britkosti za-nje,
K' jih že obdaja večna gloria!
Uzori vaši sladki tú so djanje,
Tú med narodi stermih ni meja,
Ljubezen Večna tukaj vse edini,
Ljubezni Večne vsa so ljudstva sini!“

I spred oči ko blisk prikazen zgíne —
Skrivalo solnce se je za goró;
Ko okamjnení več noben ne zine,
Pobesi tužno sleherni glavó.
Viharna strast divjati v persih mine,
Obernjeno v nebesa je okó,
I v svitu solnčnem solza se uterne,
Ter pade na odejo zemlje černe.

Pedagogični pogovori.

(Spisuje Jos. Ciperle.)

(3. del.)

5.

Pervo delo dekletovo naj bode tedaj, da napravlja obleko za svojo pupo. To delo naj se počasi razširi na deklet samo. Ni dovolj, da zna samo pupo slačiti in oblačiti; takoj ko je v stani svoje ude prosto gibati, naj se prisili, tudi sebe slačiti in oblačiti. Zoper to pravilo se navadno greši pri gospodi. Otroke, ki so po deset, celo po več let stari, morajo opravljati še vedno posli. Ali ni to najviša lenoba, ki si jo misliti more človek? To se pravi, vse moči, ktere je dala natora mlademu človeku, zanemarjati, — da, celo uničiti. In kaj še vse? Celó stari ljudje gospoškega stanú morajo imeti vedno strežaja, da jih napravlja. Oj, nesrečni taki ljudje! Njihova najviša sreča je denar. Naj bi še tega ne imeli, potem pa kar lahko noč!

Naj bode deklet še tako bogata, naj bo še tako imenitnega stanú, če ne zna tega, ni vredna počenega groša. To pa še vse ni dovolj.

Tudi svoje obleke naj se uči izdelovati. Treba ji je razložiti, da ni le prav, ako ima njena pupa lepo obleko, tudi ona jo mora imeti. In ker seveda deklica jako veseli, ako more pupi napraviti kaj sama, in ker bi bilo nasproti gerdo, ako bi imela ona gerjo obleko, nego pupa, ji bode gotovo všeč, da bi napravila tudi kaj sebi. Vsako dekle, naj bode še tako imenitna, si napravi vso obleko lahko sama.

Ali to ne gre tako hitro. Najpervo naj začne dekle plesti nogovice. To delo je najlože. Za tem naj pride šivanje perila, t. j. srjac in spodnjih kril, in še le naposled naj se začne šivanje zgornjih oblačil. Vse naenkrat bi bilo preveč.

Preden gre deklica v šolo, se lahko nauči že narejati vso svojo opravo.

Za ta poduk seveda ni treba, da deklica šiva ves dan od zore do mraka, ali pa še celo po noči do belega dne. Šiva ali plete naj pa vsaj po tri ali štiri ure na dan. Več časa jo priderževati pri tem delu bi bilo nespametno. Mladost je norost, ta pregovor ima v nekterem oziru prav; ali ravno da ta norost ni prevelika, se mora berzdati z delom.

Te štiri ure, v katerih naj dela deklè čez dan, ne smejo biti zapored. Dve uri zjutraj in dve popoldne zadostuje popolnem. Ves drug čas naj bo njen. Naj le vzame še vedno svoje igrače v roke, naj le skače, pleše, poje, naj se raduje: ta radost ji bode dala novih moči, da pojde tem lože zopet da delo. To nikakor ne gré, da bi otroka kar neankrat spravili v resnobno življenje. Jaz bi deklè, ki bi hotela več delati, nego ji je ukazano, s silo od dela spravil, ter jo ravno s tem kaznoval, da bi ji ne dal par dni nobenega dela. Od začetka se bode dopadalo vsaki pletenje ali šivanje. Hotela bo kar vsak dan narediti par nogovic, ali sešiti eno oblačilo. Ali kako dolgo bode terpelo to? En teden ali k večjemu en mesec, in konec bo vsega njenega navdušenja in veselja za delo. Nič se ne da prehiteti, nič preskočiti.

Ali tudi delo naj se ji kolikor mogoče posladi in polajša. Tega polajšanja pa ne mislim tako, da bi pri šivanji vbodla enkrat s šivanko, potem pa četert ure gledala okrog sebe. To bi bila gerda napaka. Vendar naj se ji dovoli, kramljati z materjo ali ono osebo, ki jo nadzoruje; naj poje z njo kako pesnico, naj se ji pripoveduje kaka zgodbica ali kaj enacega. Tako ji bode potekel urno čas pri delu, in stavim kaj, da bode še prosila, da bi smela še dalje šivati. In kakó se bode veselila, preden pojde k delu! Kaj bi se tudi ne, saj bode vedela, da bode slišala spet toliko lepega, toliko prijetnega. Čemú bi se ji neki prepovedovalo, pri delu govoriti! Delo mora biti resno, — to je res. Ali nobeno dejanje ni tako resno in težavno, da bi se ne dalo zljajšati. Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Ali slišim že glasove, ki se vzdigujejo proti meni: Ni prav, da se mlada, še ne šest let stara deklica, obklada že z delom. Ali vprašam:

Čemú bi bila pač dekleta cel čas, dokler ne gré v šolo, brez vsega opravila? Saj te male urice, ki jih ima delati na dan, je ne bodo uničile. Kaj pravim uničile, — celó najmanjše škode ji ne bodo prizadejale. To majheno delo ji bode podelilo malo premenjave. Kakó kmalu bi se naveličala igrati, ako bi jo obsodili, da se mora vedno igrati! Seveda bi se tudi večnega dela naveličala. Ali razlika mika. Čemu bi se moralo prihraniti vse delo za prihodnje čase?

Ta moj nasvet gotovo ne bode ugajal vsem. Ozrимо se pa malo po zgodovini. Nekdaj so tudi mislili splošno, da se mora računstvo učiti še le v viših razredih ljudske šole. Ali Pestalozzi ga je vpeljal kar v prvi razred, in imel je kaj lepe vspéhe.

Razum se pri deklicah mnogo prej rodi, nego pri dečkih. To je že davno dokazano. Zakaj bi se pri njih ne pričelo s podukom tudi prej, nego pri dečkih? Sploh vse telesne in duševne moči se razvijajo pri ženskem spolu prej. Zato pa tudi zvenejo in opešajo prej. Tedaj s čakanjem na prihodnje čase ni pri dekletih nič. Prej ko se more, naj se jih začne podučevati. Spominjajmo se na izrek: „Čem mlajše je drevo, tem lože se da vpogniti“, in: „Česar se Anžek ne uči, tega Anžè ne zna“.

Delo prežene vse napačne misli človeku iz glave. Ono mu krepí telo in s telesom tudi duhá. Nič ni na svetu gerjega, nego ženska, ki ves dan visi pri oknu, ter opazuje memo gredoče. Pri starih Germanih je bilo v navadi, da je mati, ki je imela hčer za možitev, obesila kos prediva na okno. To je pomenilo: Jaz imám hčer, pridno hčer, ki zna prestí. Kdor ima veselje, jo vzeti za ženo, naj se oglasi! — Zdaj se pa dekleta raje same obešajo na okno, ker ne znajo prestí, da bi obešale predivo. In kaj vse vidi dekleta pri oknu? Mlade našopirjene gizdaline, gibčne lajtenante i. dr. Zdaj se ji posebno dopade ta, zdaj ji leži na sercu oni. Tako se navadi ljubiti vse in nobenega. In mladi gospodiči, gibčni lajtenanti tudi niso slepi za ljubeznjive poglede, ktere jim meče devojka z okna, oni nimajo kamenitega sercá, — tega se jim ne more oporekati. — Tudi oni jamejo metati še ljubezniviše poglede na dekleta, — in vjeta je, preden se zavé. A vjeta ni dolgo, kajti naši lajtenanti jo kmalu spusté, kedar le vjemó kako drugo. Potem je dober civilist. A tudi njegova ljubezen ni večna, tudi on zapusti to, kar si je včeraj priboril s težavami, jutri z lehkostjo. Takó gre dekleta z rok v roke, iz sercá v sercé, dokler ne odpade njenim licem cvetna mladost. Potem pa ni ona več za ta svet, kajti vživala ga je v mladosti preveč, spridila si želodec, in ta ji odrekel vse delovanje. Ali vse drugače bi bila, ko bi se ona vsedla k šivanju v mladosti, ter vlekla pridno niti. Bog vé, če bi si ne privlekla z njimi enkrat možá?

Ženska je prav usmiljenja vredna stvar. Tako kmalu se naveže na koga, ki jo potem lehkomišelnó pahne od sebe. — Ali zakaj je tako

lehkomišelna? — Zato ker se hoče vedno zabavati. To je vir vse lehkomišelnosti. Ona se hoče in se mora zabavati, zato poseže po vsacem sredstvu, katero ji pripravi zabavo. Ali privadimo jo že od mladosti na delo, vtisnimo ji v glavo, da je delo največa in najlepša zabava, in gotovo bode vselej segla po njem, kedar ji bode dolg čas. (Dalje prih.)

Naravoznanstvo v ljudski šoli.

11. Podobe gibanja.

Kraj, ktereга kako telo v prostoru pokriva ali zavzema, imenujemo mesto; kadar pa telo svoje mesto premenja, takrat pa izvršuje ali nareja gibanje.

Pri vsakem gibanju moremo opazovati naslednje: 1. Pot, katero telo prehodi. 2. Čas ali dobo, v kateri telo svojo pot prehodi ali izvrši. 3. Hitrost ali naglost, s katero se je telo gibalo. 4. Namer, v kateri se je gibanje izvrševalo in tudi izvršilo.

Mislimo si, da vsak od dveh pótov (selov) prehodi 1 miljo v dveh urah, toraj je eden kakor drugi hiter ali nagel. Iz tega sledi:

Pri enacih potih in enacih časih ste hitrosti enaki.

Ako pa n. pr. pot A. v 3 urah 2 milj, pot B. pa 1 miljo v treh urah prehodi, toraj prehodi A. v 1 uri $\frac{2}{3}$, B. pa le $\frac{1}{3}$ milje.

Iz tega pa zopet sledi:

Pri enacih potih in enacih časih, ste hitrosti enaki kakor pota.

Ako bi pa n. pr. pot A. 2 milj v 3 urah, in pot B. pa 2 milj v štirih urah prekoračil, toraj prehodi A. v 1 uri $\frac{2}{3}$ milje, B. pa nasproti v eni uri $\frac{1}{2}$ milje. Prehojeni poti ste ena k drugi, kakor $\frac{2}{3} : \frac{1}{2}$, t. j. kakor 4 : 3. V tem razmerji ste tudi hitrosti jedna k drugi. Kaj sledi zopet iz tega? To le: Pri jednacij potih in pri nejednacij časih ste si hitrosti nasproti, kakor časi.

Kakošna pa je hitrost, ako so pota in časi nejednaki?

N. pr. pot A. prehodi 3 milje v 4 urah, pot B. pa 4 milje v 5 urah.

Kakošno je pa nasprotje hitrosti v tem primerljeju?

Ako sklepamo na jednost, tedaj se spomnimo: A. prehodi v 4 urah 3 milje, tedaj $\frac{3}{4}$ milje v jedni uri. — B. pa prehodi 4 milje v 5 urah, toraj $\frac{4}{5}$ milje v jedni uri. Iz tega se vidi in prepriča, da je hitrost pota A. k hitrosti pota B. kakor $\frac{3}{4}$ k $\frac{4}{5}$. — Števca 3 in 4 pomenita prostore, imenovavca 4 in 5 pa čase. V vsakej teh delin ali drobcev imamo toraj delenje potov in časov. Iz tega sklepamo:

Pri nejednacij potih in pri nejednacij časih ste hitrost, kakor tudi pot deleni po času.